

PAŃSTWA POD LUPĄ GREVIO - MIĘDZYNARODOWY MONITORING Z WYKONYWANIA KONWENCJI STAMBULSKIEJ

Karina Walinowicz

Państwa pod lupą GREVIO – Trwa proces implementacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Kolejne państwa europejskie wprowadzają do swoich porządków prawnych kontrowersyjne rozwiązania, które służą promocji ideologii gender. Instytut Ordo Iuris przeanalizował pierwsze sprawozdania państw składane działającemu przy Radzie Europy Komitetowi GREVIO oraz zalecenia Komitetu, które zostały wydane dotychczas względem ośmiu państw.

GREVIO jest komitetem traktatowym Rady Europy odpowiedzialnym za monitorowanie procesu wdrażania Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (znanej jako „Konwencja przemocowa” albo „Konwencja stambulska”) w poszczególnych państwach, które ją ratyfikowały. Konwencja, wbrew swej nazwie, nie służy jednak zwalczaniu rzeczywistych przyczyn przemocy tylko promocji ideologii *gender*, wedle której różnice między płciami nie istnieją, lecz mają jedynie charakter umowny, uwarunkowany tendencjami społecznymi oraz osobistymi odczuciami. Postanowienia Konwencji zobowiązują państwa-strony do zacierania różnic pomiędzy kobiecymi i męskimi rolami w społeczeństwie, jako rzekomo warunkującymi i umożliwiającymi dyskryminację kobiet.

Jak dotąd 13 z 33 państw-stron przedłożyło sprawozdania z działań podejmowanych na rzecz implementacji Konwencji przemocowej. Są to Austria (2016), Monako (2016), Albania (2017), Dania (2017), Szwecja (2017), Portugalia (2017), Czarnogóra (2017), Turcja (2017), Francja (2018), Włochy (2018), Serbia (2018), Finlandia (2018) i Holandia (2018). Z analizy sprawozdań przeprowadzonej przez prawników Instytutu Ordo Iuris wynika, że wszystkie państwa podejmują szeroko zakrojone działania na rzecz wdrożenia Konwencji we wszelkich dziedzinach polityki: edukacji, bezpieczeństwa, sądownictwa, prokuratury czy zdrowia. Choć wiele podejmowanych

działań stanowi rzeczywistą próbę walki z przemocą, szczególnie w obszarze pomocy ofiarom przemocy (np. tworzenie całodobowych linii telefonicznych dla ofiar), to niektóre rozwiązania są wysoce kontrowersyjne, szczególnie te dotyczące wdrażania perspektywy ideologii *gender* na wszystkich szczeblach edukacji.

Przykładowo w Austrii w ramach wdrażania Konwencji stambulskiej na Uniwersytecie w Salzburgu utworzono Katedrę Edukacji Neutralnej Płciowo¹ oraz przewidziano w federalnym programie nauczania obowiązkowe zajęcia na temat równości w szkołach². Serbia wprowadziła do programu nauczania w szkołach „perspektywę *gender*”, co oznacza, że „równość płci społeczno-kulturowych” w ideologicznej perspektywie jest integralną częścią nauczania począwszy od przedszkola aż po szkołę wyższą. Planowane jest także przyjęcie przepisów przewidujących za niepodporządkowanie się tym obowiązkom karę grzywny w wysokości od 4 tys. – 12,5 tys. euro³. Ponadto, serbski rząd utworzył wiele ciał doradczych i koordynacyjnych, mających na celu czuwanie nad wdrażaniem krajowych przepisów dotyczących równości płci oraz przemocy domowej. W latach 2014-2015 Sekretariat Prowincji ds. równości zorganizował kampanię uświadamiającą na rzecz równości płci, w ramach której wydawano m.in. komunikaty prasowe tępiące stereotypy płciowe na temat ról kobiet w rodzinie i społeczeństwie⁴. W Albanii, zarówno na szczeblu administracji rządowej, jak i w samorządach, utworzono sieć stanowisk pracownika ds. równości płci (*Gender Equality Employee*) odpowiedzialnych za koordynowanie walki z przemocą domową, ochrony dzieci, niepełnosprawnych, Romów, Egipcjan oraz grup LGBT. GEE funkcjonuje we wszystkich 16 ministerstwach, urzędzie premiera, oraz w większości jednostek samorządu terytorialnego⁵. Zgodnie z ustawą o równości wszystkie instytucje edukacyjne obowiązane są prowadzić nauczanie na temat równości oraz zakazu dyskryminacji spowodowanej „płcią społeczno-kulturową, negatywnymi stereotypami, zwyczajowymi uprzedzeniami i praktykami oraz

1 Raport Austrii, s. 18.

2 Raport Austrii, s. 15.

3 Raport Serbii, s. 24.

4 Raport Serbii, s. 22.

5 *Report submitted by Albania pursuant to Article 68, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report)*, 19.1.2017, dalej zwany „Raportem Albanii”, s. 20, <https://rm.coe.int/albania-state-report/16806dd216> (6.11.2018).

wszelkimi innymi zwyczajami wpływającymi na zasadę równości płci”⁶. Ponadto, w 2015 roku Ministerstwo Edukacji wydało instrukcję w sprawie nauczania przeduniwersyteckiego, na podstawie której przygotowano program szkoleń dla uczniów, nauczycieli i urzędników oświaty poświęconych „stereotypom płciowym”⁷. W 2016 roku Ministerstwo Edukacji wydało kolejną instrukcję poświęconą przygotowaniu zawodowemu, upoważniającą kuratoria oświaty do szkolenia nauczycieli i rodziców w zakresie „stereotypów płciowych”. Ponadto 8 z 9 istniejących ośrodków pomocy dla sprawców przemocy oferuje żonom sprawców dostęp do usług „zdrowotnych”, które oprócz opieki ginekologicznej i testów na HIV obejmują także „planowanie rodziny”, w tym świadczenie aborcji⁸.

W Danii media publiczne określiły zasady etyki dziennikarskiej, zobowiązujące dziennikarzy do promowania równości płci w swojej pracy, a także do unikania stereotypowych wypowiedzi na temat kobiet w programach radiowych i telewizyjnych⁹. Wprowadzono obowiązkowe zajęcia z edukacji seksualnej w szkołach podstawowych i szkołach średnich, realizowanych w z uwzględnieniem ideologii gender¹⁰. Duńskie władze zdecydowały także o utworzeniu grupy roboczej przy Ministrze ds. Równego Traktowania, której zadaniem jest przygotowanie raportu mającego na celu wyjaśnić, dlaczego chłopcy i dziewczęta dokonują stereotypowych wyborów w edukacji i w jaki sposób płć ogranicza ich potencjał¹¹.

W RAMACH WDRAŻANIA KONWENCJI STAMBULSKIEJ NIEKTÓRE KRAJE WPROWADZIŁY:

AUSTRIA
Katedrę Edukacji
Neutralnej Płciowo
na Uniwersytecie
w Salzburgu

ALBANIA
„świadczenie” aborcji
dla żon sprawców
przemocy

SZWECJA
obowiązek przeciwdziałania
tradycyjnym wzorcom
płciowym w szkołach

6 Raport Albanii, s. 29.

7 Raport Albanii, s. 29.

8 Raport Albanii, s. 35.

9 Report submitted by Denmark pursuant to Article 68, paragraph 1 of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Baseline Report), 18.1.2017, dalej zwany „Raportem Danii”, s.19, <https://rm.coe.int/16806dd217> (6.11.2018).

10 Raport Danii, s. 11.

11 Raport Danii, s. 11.

W Szwecji wprowadzono natomiast obligatoryjną analizę *gender mainstreaming* przy przygotowywaniu wszelkich decyzji przez rząd centralny, w szczególności w procedurze przyjmowania budżetu, procesu legislacyjnego, zarządzania i sprawach unijnych. Szkoły są zobowiązane do promowania wśród uczniów idei równych praw dla wszystkich, jak również przeciwdziałania tradycyjnym wzorcom płciowym.¹²

Komitet GREVIO wypowiedział się dotychczas wobec ośmiu państw, tj. Albanii, Austrii, Monako, Danii, Portugalii, Szwecji, Czarnogóry i Turcji. W komentarzach na rzecz wdrażania Konwencji stambulskiej GREVIO podtrzymuje dotychczasowe stanowisko, że podstawowym założeniem leżącym u podstaw walki z przemocą wobec kobiet jest uznanie, że głównymi przyczynami przemocy (*root causes*) są „stereotypy płciowe”, „tradycje szkodliwe dla kobiet” i „powszechne przejawy nierówności płci”¹³, a działania państwa powinny skupiać się na dążeniu do ich wykorzenienia w różnych kontekstach życia społecznego.

Względem Albanii GREVIO postuluje m.in. włączenie w nauczanie dotyczące różnych form przemocy wobec kobiet i dziewcząt, do jakiej dochodzi na tle płciowym w ujęciu społeczno-kulturowym, w programach nauczania na wszystkich poziomach edukacji obowiązkowej, od edukacji przedszkolnej do szkolnictwa wyższego. Względem Austrii zaleca się intensyfikację polityki propagowania poglądu, że głównym źródłem przemocy jest nierówność płci poprzez legislację, podnoszenie świadomości, edukację publiczną oraz zmianę kulturową (*cultural change*). Celem powinno być wykorzenienie głównych przyczyn przemocy wobec kobiet, za które uznaje się nigdzie niezdefiniowane „postawy antyfeministyczne” (*anti-feminist attitudes*)¹⁴. Komitet zaleca także

rozważenie ujęcia zajęć z równości jako element przymusowego nauczania w szkołach¹⁵.

Odnosnie do Czarnogóry, można zauważyć, że GREVIO chwali ten kraj za rozwiązania, takie jak przyjęcie ustawy o ochronie przed przemocą domową oraz penalizację *stalkingu*, obrzezania kobiet i przymusowej sterylizacji¹⁶. Jednocześnie GREVIO krytykuje upowszechnione „stereotypy”, „uprzedzenia” „patriarchalne postawy” wobec roli kobiet i mężczyzn w społeczeństwie. Komitet ubolewa, że „poszanowanie dla tradycyjnej rodziny jest silne”, a „kobietom konsekwentnie przypisuje się tradycyjne płciowe role matek i żon”. Wskazuje się, że jakkolwiek „coraz więcej kobiet wydaje się zmierzać do ekonomicznego umocnienia oraz większej autonomii”, to „tolerancja dla przemocy domowej wobec kobiet utrzymuje się.” Tego rodzaju postawy są w ocenie GREVIO upowszechnione w całym społeczeństwie, w tym również wśród urzędników odpowiedzialnych za walkę z przemocą wobec kobiet¹⁷. Zmianę formuły lekcji dla uczniów i szkoleń dla nauczycieli o równości z dobrowolnej na przymusową, w ramach przyjętego już przez władze programu nauczania o równości płci w szkołach¹⁸.

W Turcji GREVIO zaleca promowanie wrażliwego płciowo podejścia (*gender-sensitive approach*) w edukacji, w szczególności poprzez dbanie o to, aby w materiałach dla szkół publicznych i prywatnych unikano narracji zawierających stereotypy na temat ról kobiet i mężczyzn¹⁹. Natomiast wobec Monako zaleca się „zintegrowanie perspektywy płciowej” (*to integrate a gender perspective*) m.in. poprzez zapobieganie nierówności płciowej i seksistowskim stereotypom przy wdrażaniu Konwencji stambulskiej²⁰. Komitet wskazuje na konieczność wprowadzenia definicji legalnej przemocy domowej zgodnej z Konwencją stambulską (prawdopodobnie

¹² Raport Szwecji, s. 26.

¹³ GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention), 27.9.2017, dalej zwany „Komentarzem GREVIO dot. Austrii”, s. 9, <https://rm.coe.int/grevio-report-austria-1st-evaluation/1680759619> (6.11.2018).

¹⁴ Komentarz GREVIO dot. Austrii, s. 24 i 56.

¹⁵ Komentarz GREVIO dot. Austrii, s. 26.

¹⁶ Komentarz GREVIO dot. Czarnogóry, s. 7.

¹⁷ Komentarz GREVIO dot. Czarnogóry, s. 23.

¹⁸ Komentarz GREVIO dot. Czarnogóry, s. 25.

¹⁹ Komentarz GREVIO dot. Turcji, s. 45 i 116.

²⁰ Komentarz GREVIO dot. Monako, s. 10.

chodzi o uwzględnienie przemocy ekonomicznej)²¹, zwiększenie wsparcia dla NGO-sów zajmujących się przemocą wobec kobiet, w tym również dla monakijskiego stowarzyszenia GenderHopes²², lewicowej organizacji, promującej na swojej stronie „prawa reprodukcyjne” kobiet²³. Zaleca się również intensyfikację działań uświadamiających w zakresie wymiaru płciowego (*gender dimension*) i równości płci, w duchu rekomendacji Komitetu Ministrów w sprawie gendermainstreamingu w edukacji publicznej²⁴ oraz uwzględnienie w szkoleniach kwestii równości płci i przemocy uwarunkowanej płcią²⁵. Względem Portugalii GREVIO zaleca w szczególności przyjęcie definicji przemocy domowej, obejmującej również przemoc ekonomiczną, zgodnie z art. 3b Konwencji Stambulskiej oraz podjęcie odpowiednich środków w celu zapewnienia ich skutecznego ścigania.²⁶ GREVIO zachęca władze portugalskie do kontynuowania i rozwijania - zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym, w tym w szczególności szkół, działań mających na celu podnoszenie świadomości szkodliwości i wzmacniania sprzeciwu względem przemocy poprzez zwalczanie z patriarchalnych postaw i stereotypów, które w ocenie GREVIO przyczyniają się do akceptacji przemocy w społeczeństwie²⁷ GREVIO zaleca również portugalskim władzom kontynuowanie wysiłków na rzecz upowszechnienia genderowej równości płci w systemie edukacji poprzez zapewnienie rozpowszechniania odpowiednich materiałów edukacyjnych²⁸ czy też opracowanie zestawu

wskaźników umożliwiających pomiar umiejętności i kompetencji uczniów w zakresie tematów wymienionych w art. 14 Konwencji Stambulskiej.²⁹

Sygnalizowane zagrożenia związane ze wcieleniem postanowień Konwencji stambulskiej do wewnętrznych porządków państw, które ją ratyfikowały, zaczynają przybierać coraz bardziej rzeczywistą formę i podlegać stopniowej realizacji. Działania mające na celu m.in. podważenie fundamentalnych wartości społecznych, jak rodzina oparta na małżeństwie kobiety i mężczyzny, jako podstawowe komórki społecznej gwarantującej porządek i ochronę przed przemocą, wiedzy o biologicznej naturze płciowości człowieka oraz jej komplementarności, oraz stopniowe wprowadzanie ideologii gender do różnych kontekstów życia, pod pretekstem walki z przemocą, w tym od najwcześniejszych lat edukacji człowieka są bardzo widoczne w zaleceniach GREVIO kierowanych do poszczególnych państw.

Polska ratyfikowała Konwencję stambulską w 2015 roku, mimo oporów wielu środowisk społecznych oraz wbrew argumentom prawnym, podnoszonych m.in. przez Instytut Ordo Iuris. Zgodnie z kalendarzem wyznaczonym przez komitet GREVIO, Polska powinna przedłożyć swoje sprawozdanie z wdrażania Konwencji stambulskiej do czerwca 2019 roku.

21 Komentarz GREVIO dot. Monako, s. 14 i 44.

22 Komentarz GREVIO dot. Monako, s. 15 i 45.

23 Strona organizacji GenderHopes: <https://genderhopes.wordpress.com/about/> (6.11.2018).

24 Komentarz GREVIO dot. Monako, s. 19 i 46.

25 Komentarz GREVIO dot. Monako, s. 19-20 i 46.

26 GREVIO's (Baseline) Evaluation Report on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention),, dalej zwany "Komentarzem GREVIO dot. Portugalii", s. 8, . <https://rm.coe.int/grevio-reprt-on-portugal/168091f16f> (14.02.2019).

27 Komentarz GREVIO dot. Portugalii, s. 29.

28 Komentarz GREVIO dot. Portugalii, s. 30.

29 Komentarz GREVIO dot. Portugalii, s. 31.

Instytut na Rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
ul. Górnośląska 20 lok. 6, 00-484 Warszawa
biuro@ordoiuris.pl
tel. 22 404 38 50, fax 22 127 91 25

Square de Meeus 35, 1000 Brussels
Belgium
fax: 48 22 127 91 25
e-mail: biuro@ordoiuris.pl